

Doc. Dita Frintová: „Fakulta se stále vyvíjí a snaží se v daleko větší míře než dříve reflektovat potřeby studentů.“

7.9.2023 - Pavel Nesit, Simona Úlehlová | Právnická fakulta UK

Doc. JUDr. Dita Frintová, Ph.D. byla od 1. března 2023 jmenována docentkou pro obor občanského práva. Tomuto oboru se věnuje převážnou část svého profesního života, který spojila s katedrou občanského práva Právnické fakulty UK. Její habilitační práce s názvem Mezitímní a částečné rozhodnutí ve světle judikatury a evropské komparace již byla publikována v nakladatelství Wolters Kluwer.

Paní docentko, dovoluji, abych Vám ještě jednou dodatečně pogratalovala ke jmenování. Hned na začátek bych se Vás ráda zeptala, proč jste si vybrala zrovna toto téma ke svému vědeckému zaměření?

Moji akademickou dráhu a její směřování vždy výrazně inspirovaly názory a cenné zkušenosti paní profesorky Winterové. Právě z rozhovorů s ní vzešla již před lety myšlenka zaměřit se na problematiku rozsudku. Při zahraničním pobytu na univerzitě v Pasově jsem měla možnost seznámit se s přístupem německé procesualistiky k danému tématu a velmi mě zaujala problematika částečných a mezitímních rozhodnutí. Komparační pohled mi navíc ukázal, že ačkoli je právní terminologie u těchto institutů v České republice a v SRN zásadně shodná, jejich koncepce se může i velmi výrazně lišit. To umocnilo můj zájem právě o tuto dílčí problematiku, a to i při vědomí toho, že se pouštím do výzkumu tématu, které se v naší právní úpravě opírá o jednu větu jednoho zákonného ustanovení.

Protože jsem sama nadšená pro civilní proces, zajímalo by mě, co Vás vedlo k zaměření Vašeho profesního zájmu právě na tento obor?

Již během studií jsem inklinovala k oboru občanského práva, ovšem záhy jsem zjistila, že k plnému pochopení působení soukromého práva ve společenských poměrech je třeba brát v potaz mechanismy a způsoby jeho reálného uplatňování skrze civilní proces. To může znít jako mnohokrát opakovaná fráze, ostatně se této problematice věnoval už profesor Tilsch na přelomu 19. a 20. století. Ke zjištění, že nejde o prázdnou frázi, jsem dospěla hned na začátku své akademické dráhy, a to za přispění další významné osobnosti naší katedry, paní docentky Radvanové (pozn. doc. JUDr. Senta Radvanová, CSc. byla přední česká odbornice na rodinné právo, často označovaná za zakladatelku rodinně-právní vědy v Československu. Působila na Právnické fakultě Univerzity Karlovy v Praze). Možná Vás to překvapí, ale k zaměření na civilní proces jsem se dostala přes rodinné právo, kterému se paní docentka Radvanová věnovala celý život. Pro její metodu vědecké práce bylo typické, že nezkoumala pouze literu zákona, ale také sociální dimenzi rodiny a sociální dopady rodinněprávní regulace. Já jsem se sice nevydala její cestou, která kladla důraz na sociologii a psychologii rodiny, ale díky ní jsem pochopila, jak zásadní vliv na konkrétní rodiny a zejména nezletilé děti v nich má soudní rozhodování v situacích, kdy je rodinný život ohrožen. Je nerozhodné, zda rodinu ohrožují vlivy vnější nebo, a to bohužel častěji, vnitřní konflikt. Lze to ostatně ukázat na současné odborné diskusi nad problematikou předběžných opatření, které jsou nyní často užívány jedním rodičem jako nástroj pro ovlivnění dalších poměrů v rodině, aniž je při tom zjišťován názor dítěte a druhého rodiče.

Jaké jsou Vaše plány do budoucna, jakým směrem byste se chtěla dále ubírat?

Akademická dráha přináší stále nové podněty a výzvy, ale zároveň poměrně striktně určuje Vaše další směřování. Já jsem se značnou část svého profesního života věnovala civilnímu procesu a některým tématům soukromého práva, kde je přesah procesu nejzřetelnější, totiž zejména v právu rodinném. Svě další poslání vidím v tom, že do své odborné specializace zahrnu i nové jevy, které přináší současný celosvětový vývoj. V nedávné době jsme se v týmu na katedře věnovali např. problematice dětských dlužníků, publikovali jsme v Právních rozhledech třídílnou podrobnou studii, která vyšla také na Slovensku, a dokonce i v Polsku - to je doklad toho, že to téma má svůj zahraniční přesah a je aktuální i v jiných evropských státech. Velmi aktuální byla také otázka postavení ukrajinských dětí, které se na naše území dostávaly i zcela bez doprovodu. Nyní se pozornost zaměřuje na otázku umělé inteligence, pro většinu společnosti v poslední době asi nejzřetelněji manifestovanou přes ChatGPT, jehož schopnost reagovat na zadané pokyny se s každou verzí více a více zdokonaluje. To samozřejmě přináší nové otázky i pro oblast práva a justice - je možné, aby podobné systémy byly zapojovány např. v rámci justice, a je to vůbec žádoucí? Celkově otázka možnosti a míry digitalizace justice je v současné době asi největší výzvou české civilní procesualistiky. Dalších podnětů k vědecké činnosti tedy bude jistě i nadále dostatek.

Jaký máte názor na současný stav práva a jeho uplatňování v naší společnosti?

To je otázka položená velmi široce. V obecné rovině bych na ni mohla odpovědět tak, že s jistou nelibostí pozoruji, a to dlouhodobě, tendence k hypertrofii právního řádu. V mém oboru je to očividné například v případě exekutorské profese, kde se otevřeně hovoří o přeregulovanosti, nebo v insolvenčním právu, jehož právní úprava se postupem doby stala velice kazuistickou. Současná doba přináší mnoho změn a podnětů, ale právní řád jako celek je ze své podstaty spíše statický, už z důvodu zachování určité míry právní jistoty. Tyto dvě tendence jdou proti sobě a snaha řešit tento rozpor tím, že vše nové bude kazuisticky, a hlavně rychle regulováno právní úpravou, s sebou nutně nese riziko přijetí nekvalitní právní úpravy. Například v souvislosti s nedávným problémem tzv. dětských dluhů jsme poukazovali na to, že těžiště problému leží do značné míry v procesním právu, totiž v nedostatečné ochraně dítěte coby dlužníka ve sporném řízení. Vedle nutných legislativních změn pak byly novelovány také pasáže občanského zákoníku týkající se péče o jmění dítěte a deliktní odpovědnosti. Mechanismus ochrany jmění dítěte byl otočen o 180°, a to bohužel proti zájmům dítěte. Dříve se k právnímu jednání rodiče, k němuž scházel potřebný souhlas soudu, jednoduše nepřihlíželo. Po novele lze takové právní jednání prohlásit za neplatné jen tehdy, pokud působí dítěti újmu. Ochrana zájmu dítěte se tak paradoxně oslabuje. Vše totiž bude záležet na důkazní situaci v konkrétním případě, totiž na tom, zda se podaří prokázat, že právní jednání rodiče, pokud jde o péči o jmění dítěte, které se - a to nezapomeňme - a priori příčí právu, protože absentuje právem vyžadovaný souhlas soudu, dítěti působí nebo nepůsobí újmu. Jinak řečeno, zákonodárce nejprve vyžaduje pro určitá právní jednání rodiče souhlas soudu, ale v zápětí připustí, že absence tohoto souhlasu nevádí, pokud dítěti nebyla způsobena újma. To je ukázka toho, jak právní úprava vypadat nemá - co si z toho vezme adresát takové právní normy? Proč by měl ctít pravidlo, o kterém zákonodárce hned v dalším odstavci téhož ustanovení sděluje, že na něm vlastně netrvá? Co to vypovídá o přístupu zákonodárce k uplatňování soudní moci a její autoritě? A pokud šlo o deliktní odpovědnost, při našem výzkumu jsme nezaznamenali, že by zásadním problémem měly být dluhy dětí vzniklé z titulu jimi způsobené škody. Přesto byla přijata právní úprava, která problematiku deliktní odpovědnosti těch, kdo nemohou posoudit následky svého jednání, velice komplikuje a troufám si říci, že se příčí obecnému očekávání toho, co společnost vnímá jako spravedlivé a nespravedlivé.

Když se podíváme do akademického prostředí, a to i na naší fakultě, je to převážně mužské prostředí, jaké to je pro ženu být vědkyní a akademičkou? Jakými způsoby podle Vás lze motivovat mladé absolventky, aby měly zájem o vědu, a chtěly v ní působit?

Zde mi dovoluete začít odpověď jedním citátem: „Často dostávám dotazy, a to zejména od žen, jak jsem

mohla skloubit rodinný život a vědeckou kariéru. Jednoduché to tedy rozhodně nebylo.“ Takto reagovala Marie Curie-Sklodovská a i když svůj názor formulovala již před desítkami let, myslím, že je platný i dodnes. I já jsem se o tom přesvědčila a často vzpomínala na paní doc. Radvanovou, která říkala, že s každým dítětem musí žena počítat oddálení v kariérním růstu o tři roky. I v tomto ohledu měla pravdu. Mateřství jsem však vždy brala jako dar, nikoli jako překážku. Pouze jsem se musela naučit více organizovat svůj čas a být daleko efektivnější. Samozřejmostí v oboru práva, které se dynamicky vyvíjí, je (nejen) pro ženu, která je na mateřské a posléze na rodičovské dovolené, že se nesmí přestat vzdělávat. Ve volných chvílích jsem se snažila stále sledovat aktuální dění, být v kontaktu se členy katedry a samozřejmě pokračovat v publikaci vědeckých výstupů. To by ovšem nebylo možné, pokud bych neměla podporu v rodině.

Ženy potřebují podporu, aby se pro toto náročné poslání rozhodly. Domnívám se, že pro mladé ženy by měla být nastavena taková kariérní pravidla, aby jim umožňovala snáze skloubit pracovní a rodinný život. Další motivací by mohla být také podpora ve formě různých soutěží spojených s finančním oceněním. Právě vyhlašování soutěží pro doktorandy či „postdocy“, ale také pořádání konferencí, kde mohou začínající vědci prezentovat své výstupy, může být jednou z cest, jak talentované začínající vědkyně oslovit a motivovat je k dalšímu působení v oboru.

A pokud mám být ještě konkrétnější, snažím se již při samotné výuce podněcovat studenty a studentky se zájmem o obor civilního procesu, aby se přihlásili po ukončení magisterského studia do doktorského studijního programu a využili možnosti se dále vzdělávat, i když tak budou činit vedle zaměstnání. Vždyť ne každý má jasnou představu o tom, jakým směrem se jeho další profesní život bude ubírat a rovněž ne každý má jasnou představu o tom, co obnáší věnovat se vědě. Právě doktorské studium vnímám – mimo jiné – jako platformu, kde si lze tyto otázky vyjasnit.

Na katedře občanského práva působíte již od roku 2004, kdy jste na katedru nastoupila jako odborná asistentka. Jak se podle Vás od té doby změnilo prostředí na fakultě?

Je tomu tak, za rok budu působit na fakultě již dvacátým rokem. To mi dává možnost komplexnějšího pohledu. Musím říci, že za tu dobu se na fakultě odehrálo mnoho změn a v mnoha ohledech se fakulta posunula o velký kus dále. Srovnám-li se svými studentskými léty, dnes mají studenti daleko větší volnost v rámci organizace vlastního studia. Já jsem ještě v tzv. ročníkovém systému měla předem daný rozvrh a bylo mi určeno dokonce i datum, kdy mám konat státní zkoušky. S výběrem termínů postupových zkoušek jsem také nemohla počítat, pokud jsem tedy nechtěla před sekretariáty kateder postávat od brzkého rána nebo dokonce nocovat. Na fakultě dnes existuje daleko větší nabídka volitelných předmětů, které umožňují jistou míru odborné profilace studenta. To vše je věcí volby každého studenta, je ale třeba si uvědomit, že to také znamená větší míru odpovědnosti samotných studentů.

Pozitivně vnímám velký posun ve snaze o transparentnost studia a zejména snahu o objektivizaci kontrol studia. I zde se fakulta posunula správným směrem. Za mých studentských let nebyly například u mnoha předmětů předem známy zkušební otázky. Dnes jsou dopředu známy nejen otázky, ale zároveň k nim máme (jistě na naší katedře, ostatní zmapovány nemám) i pomocné body, které by měly studentům pomoci lépe strukturovat jejich odpovědi, a to jak ke zkouškám, tak ke státnicím. V rámci Národního plánu obnovy vypracováváme na katedře tzv. vzdělávací plány, kde budou jednotlivá témata podrobně rozpracována jak z hlediska požadovaných znalostí a dovedností studentů, tak z hlediska možných zdrojů pro studium, vzniknou také interaktivní cvičebnice. Takové podpory studia dříve neexistovaly. Jde o zcela nové možnosti, jak do pedagogického procesu zapojit další výukové formy, které pedagogický proces na straně jedné a proces učení na straně druhé obohacují a zkvalitňují. Nelze opomenout také široké možnosti studia v zahraničí, které jsou dnes studentům dostupné a přinášejí jim v rámci studia možnost dalšího rozšíření jejich znalostí a dovedností; ani to nebylo dříve samozřejmostí.

Studium práv bylo a je náročné. To ale odpovídá tomu, že samotný výkon většiny právnických profesí

je velmi náročný, nese s sebou velkou odpovědnost a značné množství stresu. Vracím se ke své původní motivaci věnovat se občanskému právu procesnímu – za každým rozhodnutím soudu je třeba vidět osudy konkrétních lidí. To si ne všichni zájemci o studium práv na počátku uvědomují. Fakulta se ale rozvíjí také v této oblasti, začala se stresovými faktory studia pracovat dle mého názoru systematicky, zejména je studentům k dispozici zdarma psychologická poradna, na fakultě také působí ombudsmanka.

Když to vše shrnu, tak je zřejmé, že fakulta se stále vyvíjí a snaží se v daleko větší míře než dříve reflektovat potřeby studentů.

Paní docentko, děkuji za Váš čas a ochotu k rozhovoru.

<https://www.prf.cuni.cz/aktuality/doc-dita-frintova-fakulta-se-stale-vyviji-a-snazi-se-v-daleko-vetsi-mir-e-nez-drive>